

Wieb Bosma

IMAPP

Radboud Universiteit Nijmegen

bosma@math.ru.nl

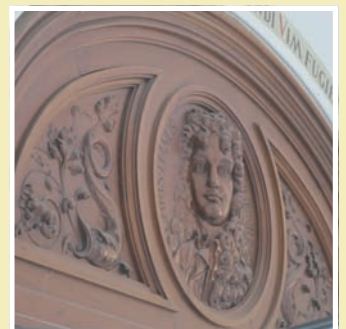
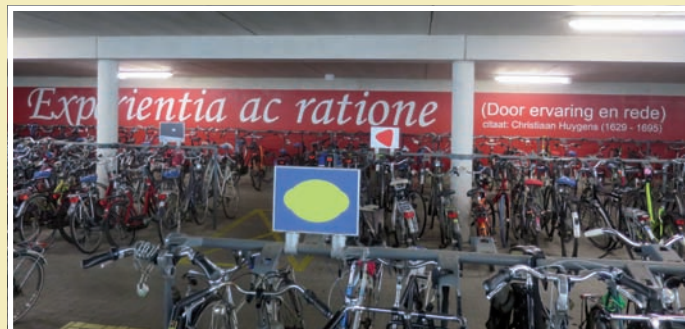
Stoffelijke resten tastbare herinneringen aan wiskundigen

# Hollandse helden

Conform de pandemie-richtlijnen bleef deze rubriek in de zomer van 2020 dicht bij huis: beelden van enkele binnenlandse hoogtepunten.



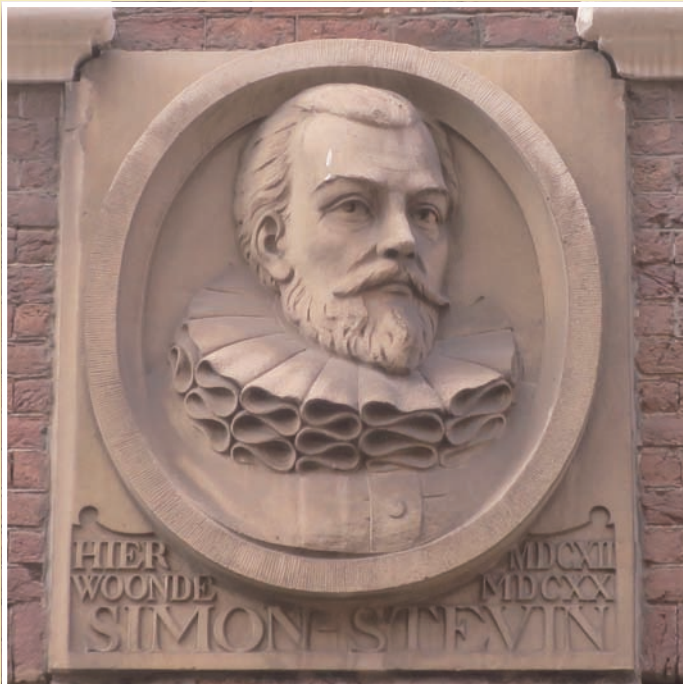
Geen universiteitsstad in Nederland kan zonder Huygens-gebouw of -instituut, of tenminste -straat, vaak vernoemd naar onze grote held Christiaan Huygens (1629–1695), en soms naar zijn dichtende vader Constantijn. We beginnen onze rondrit in Voorburg, bij landgoed (thans prachtig museum) Hofwijck, waar vader de drukte van de Hofstad ontweek. Later woonde Christiaan er ook. Het beeld bij de ingang toont vader en zoon.



We tonen hier verder een buste uit Delft, een spreuk uit de fietsenkelder in Nijmegen, een medaillon uit een voormalig NS-hoofdkantoor te Utrecht, ...



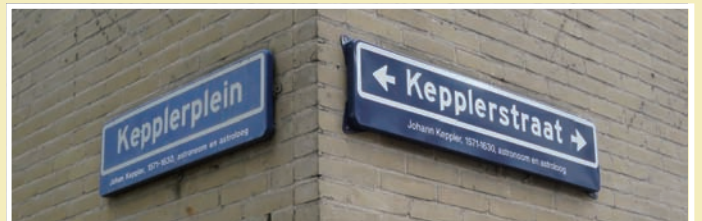
... en een beeld uit Rotterdam. Aan het voormalige pand van een verzekeringsmaatschappij aldaar staan namelijk mooie beelden van Huygens en Johan de Witt (1625-1672), gebroederlijk als grondleggers van de verzekeringswiskunde. In Dordrecht staat een groot beeld van Johan met zijn echte broer Cornelis. En ook Den Haag heeft een groot monument van Johan; natuurlijk vooral vanwege zijn politieke rol, maar ook het 'wiskundige' wordt genoemd.



De naam van Simon Stevin (1548-1620) wordt vaak in een adem genoemd met die van Huygens; daarvan vinden we in Den Haag een mooi embleem op zijn voormalige woonhuis. Een enorm standbeeld staat in Brugge, en komt daarom terecht in een latere aflevering.



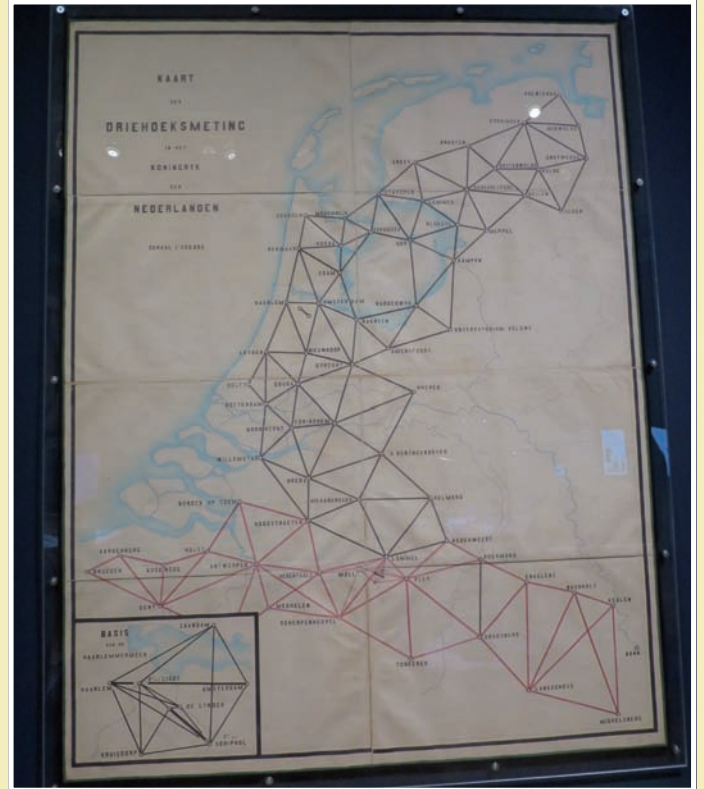
Ook in Den Haag staat René Descartes (die we toch wel halve Hollander durven te noemen) en vlakbij diens beeld een fallisch monument gewijd aan Keppler, dat wil zeggen, aan zijn perkenwet.



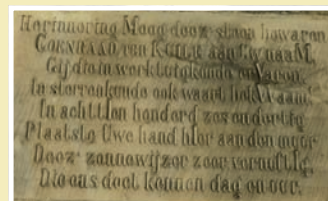
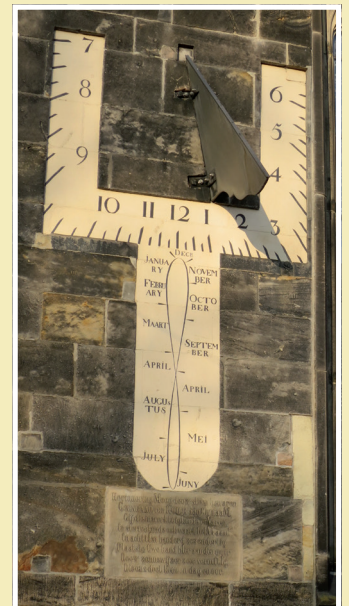




Dat biedt ons gelegenheid een logische sprong naar het oosten te maken: de nog maar nauwelijks leesbare grafsteen van Cornelis Kraijenhoff (1758–1840) ligt in een eigen parkje in Nijmegen. Deze interessante figuur, wiens portret door Adriaan de Lelie we hier zien, (op een tentoonstelling in Panorama Mesdag) speelde een belangrijke rol in de totstandkoming van de eerste volledige triangulatie van Nederland.



We blijven in het oosten voor een minder bekende figuur: Coenraad ter Kuile. Van hem is de prachtige zonnwijzer (met datumlus!) aan de Grote Kerk te Enschede. In de steen onder de zonnwijzer is het jaartal van plaatsing (1918) uit de vet gebeitelde hoofdletters te ontcijferen. Ter Kuile (1781–1852), uit een textielgeslacht, was ook uitvinder en bouwde een 'telurium' (planetarium dat niet hangt maar op een tafel staat) dat naar verluud nauwkeuriger was dan dat van Eisinga (met wie hij waarschijnlijk ook contact had). Het ging in een grote stadsbrand van 1862 verloren

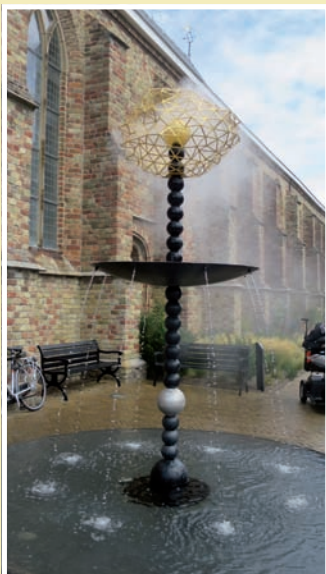


Van Nijmegen naar Arnhem is een kleine stap: in het Sonsbeekpark staat het meest grootse beeld voor een exacte wetenschapper in Nederland, voor Nobelprijswinnaar Hendrik Antoon Lorentz (1853–1928), in 1931 gemaakt door Wenkebach. Natuurlijk was Lorentz vooral fysicus, maar wiskunde speelde een grote rol in zijn werk. Bovendien was hij verantwoordelijk voor belangrijk rekenwerk benodigd voor de afsluiting van de Zuiderzee. Een van de twee zee-sluisen in de Afsluitdijk is daarom naar hem vernoemd; de andere naar Stevin. Niet naar Simon, maar naar diens zoon Hendrik (1614–1668) die het eerste plan had gemaakt.

Franeker heeft rond het fantastische planetarium van Eise Eisinga (1744–1828) diverse monumenten opgericht. Op de stenen balk onder de boog staat “Door de ronde lijn komen we tot de kennis van de paden der hemellichamen”.



Om de hoek staat een monument van Othoniel gewijd aan Jan Hendrik Oort (1900–1992), geboren te Franeker, dat de ‘Oort-wolk’ verbeeldt. Interessant is het om ook Dronryp eens te bezoeken, waar Eisinga met zijn vader begraven ligt op het kerkhof vlak naast het geboortehuis van Eise. De grafsteen is speciaal vanwege de rekenom die leeftijd en sterfdatum (van de vader) als uitkomst moeten geven.



In het nabije Leeuwarden staat het pand waar Maurits Cornelis Escher (1898–1972) werd geboren. Zijn graf, met fraaie steen, ligt in Baarn.



Nu we toch in het hoge noorden zijn, bekijken we de allegorische beelden aan het Academiegebouw in de stad Groningen, onder andere 'Scientia' en 'Mathematica'.

Aan gene zijde van de Afsluitdijk, terug in Holland, treffen we in Alkmaar beelden van Metius en Drebbel. Adriaan Anthonisz Metius (1571–1635) was geboren in Alkmaar, studeerde en doceerde in Franeker (waar hij begraven moet liggen in de kerk achter het Oort-monument). Hij leerde van Snellius (en Tycho Brahe) en was veelzijdig: wiskundige, astronoom, vestingbouwer en landmeter, in welke hoedanigheid hij is afgebeeld (ter glorie van een winkelcentrum, dat op de sokkel wel de naam van de onthullende wethouder maar niet die van de afgebeelde wetenschapper vermeldt). Cornelis Drebbel (1572–1633) is de andere, wereldvermaarde uitvinder en natuurwetenschapper uit Alkmaar. Hij was verbonden aan het hof in Engeland, Praag en opnieuw Londen, waar hij berooid stierf. Hij ontwierp fonteinen, springstoffen en apparaten (waarvan de 'duikboot' tot de verbeelding is blijven spreken). Van een graf in Londen bleken geen resten bewaard. In Alkmaar staat nog wel het huis waar hij rond 1600 woonde.



We besluiten onze rondrit in het Gooi, bij het graf van L.E.J. Brouwer (1881–1966) in Blaricum, met een monument waaraan in dit blad eerder aandacht is geschonken.